

AABENT BREV
TIL
DET MOSAISKE TROSSAMFUNDS
MEDLEMMER

FRA
Overrabbiner, Dr. T. LEWENSTEIN

KØBENHAVN, d. 8. Februar 1910.

KØBENHAVN
FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI
1910

AABENT BREV

TIL

DET MOSAISKE TROSSAMFUNDS MEDLEMMER

FRA

Overrabbiner, Dr. T. LEWENSTEIN

KØBENHAVN, d. 8. Februar 1910.

KØBENHAVN

FR. BAGGES KGL. HOF-BOGTRYKKERI

1910

15

Den 18. f. M. har Repræsentanterne for det mosaiske Trossamfund her i Staden i en gennem Ritzaus Bureau udsendt Meddelelse bl. a. erklæret, at de har meddelt mig Afsked som Præst ved Menigheden, under Hensyn til, at jeg ved Konfirmation af de Børn, der i Henhold til Lov af 13. April 1851 § 9 efter Forældrenes Bestemmelse var indskrevne som tilhørende det mosaiske Trossamfund, havde opstillet uantagelige Betingelser, der var stridende mod den gældende Praksis og Forældrenes Ret, og at jeg offentlig havde demonstreret mod, at den anden ved Menigheden ansatte Præst efter Repræsentanternes Bestemmelse foretog saadan Konfirmation.

Den 4. d. M. har Repræsentanterne udsendt en „strængt fortrolig“ Meddelelse til samtlige skatteydende Medlemmer af vort Trossamfund, hvori de opfordrer disse til „omgaaende“ at afgive Erklæring om, hvorvidt de er enige i Repræsentanternes Forhold overfor mig.

I denne Meddelelse erklærer de Hrr. bl. a., at jeg flere Gange har henvendt mig til dem for at forhandle om at fratræde min Stilling, og at mine Betingelser har været saa vidtrækkende, at Repræsentanterne ikke har kunnet forsvare at antage dem. Endvidere erklærer de Hrr., at jeg uden særlig Anledning nu (d. 14. Januar) offentlig har bekendtgjort, at jeg ikke agter at tage Hensyn til Repræsentanterne, og at der derfor ikke har staaet dem anden Udvej aaben end at afskedige mig.

I dette aabne Brev til mine Menighedsmedlemmer vil jeg nu give en Fremstilling af de faktiske Forhold, saa at enhver skal kunne dømme i den meget beklagelige Strid mellem Menighedens Repræsentanter og dens gejstlige Overhoved, en Strid, som vistnok er enestaaende i den jødiske Histories Annaler.

Jeg har allerede offentlig erklæret, at Stridens Kærne maa søges i mit Standpunkt til Optagelse af ikke Jøder i Jødedommen. Dette Spørgsmaal — set fra den jødiske Religions Standpunkt — er for Jødedommen i Særdeleshed af saa overordentlig Betydning, at det kan siges at berøre den første Livsbetingelse for Jødedommens Eksistens og den københavnsk-jødiske Menigheds Trivsel.

De statistiske Beretninger (jfr. Cordt Trap: Jøderne i København) viser Tilbagegangen af Jødernes Antal i Danmark paa en ret iøjnefaldende Maade, og at *den første Grund der-til er de blandede Ægteskaber*. Thi i Aarene 1880—1905 er der indgaaet 395 rent jødiske og 272 blandede Ægteskaber. Af de i 218 blandede Ægteskaber avlede Børn hører 61 til det jødiske Trossamfund og 284 til Folkekirken, medens disse Ægteskaber fordeler sig saaledes, at i 147 Tilfælde var det Manden og i 71 Tilfælde Hustruen, der tilhører det mosaiske Trossamfund. Paa denne for den københavnsk-jødiske Menighed ødelæggende Omstændighed havde ogsaa de Hrr., der i Aaret 1903 paa Menighedens Vegne konfererede med mig i Hamborg om min eventuelle Overtagelse af Embedet, rettet deres Blik, idet daværende Etatsraad Glückstadt stillede mig det utrykkelige Spørgsmaal, hvad jeg agtede at gøre mod denne Fare. Mit Svar lød, at den rigtigt forstaaede, over vore jødiske Skikke byggede Opdragelse i Hjemmene, i Sammenhæng med den rigtigt organiserede Religionsundervisning alene vilde være i Stand til at bekæmpe denne Fare, og denne min Opfattelse mødte ingen Modsigelse hos de Delegerede.

De blandede Ægteskaber var det ogsaa, mod hvilke jeg fra Begyndelsen af, da jeg tiltraadte Embedet, saavidt jeg formaaede, optog Kampen.

Naar nu Repræsentanterne giver det Hele Udseende af at de handler af Hensyn til Menighedens Tarv, saa maa jeg paa Forhaand allerede bestride dette paa det bestemteste, saa sandt som den jødiske Menigheds Tarv aldrig kan bestaa i, at Menigheden gaar sin langsomme men sikre Opløsning i Møde ved de blandede Ægteskaber og de utilladelige Optagelser i Jødedommen, som under alle Omstændigheder fremmer de blandede Ægteskaber. — *Og her er der først og fremmest Tale om de utilladelige Optagelser af Voksne i Jødedommen.*

I Følge Repræsentanternes Redegørelse af 18. f. M. ser det ud som om Overgangen til Jødedommen af anderledes troende Voksne foregaar meget sjælden og saaledes ikke har stor praktisk Betydning.

Men det er kun rigtigt, for saa vidt det angaar *de 7 sidste Aar*, hvor jeg har fungeret som Førstepræst ved Menigheden. Rigtignok har mange Gange et Brudepar, hvor Bruden var Christinde, henvendt sig til mig med Anmodning om at optage Bruden i Jødedommen, men jeg maatte paa Grund af vore udtrykkelige Religionsforskrifter i saa Henseende afvise en saadan Anmodning, saafremt Ønsket om Optagelse ikke havde sit Udspring fra den rene, udelukkende for Religionens Skyld forhaandenværende Trang til at gaa over til Jødedommen. Jeg har ved saadanne Lejligheder stedse fremhævet, at det ikke er mig, som kan gøre en ikke-Jøde til Jøde; at der kun kan være Tale om mig som Mellemand til Maalet, men at hele min formelle Handling ikke vilde have den ringeste Betydning, om ikke den udelukkende Begæring for Religionens Skyld var til Stede hos Proselyten. Og derfor tilføjede jeg ofte, at hvis en ikke-Jøde selv bekender sig til Jødedommen ved at holde sig dens Religionsforskrifter

efterrettelig, *reelt* set hans eller hendes Jødedom var dokumenteret for den alvidende Guds Øje, og at jeg som Følge deraf, hvis jeg havde hørt om et Ægtepar, som havde indgaaet blandet Ægteskab, at det i sin Livsførelse i nogle Aar oprigtigt havde dokumenteret Jødedommen, da ogsaa vilde foretage den ydre, rent formelle Overgang, som bestaar i at der indsættes en jødisk-religiøs Domstol af tre dertil kompetente, kvalificerede Medlemmer, som indlemmer Proselyten i Trossamfundet, efter at vedkommende Proselyt med Iagttagelse af visse rituelle Bestemmelser har gjort Brug af det rituelle Bad, som hører til Menighedens Institutioner.

Men hvilken overvejende Rolle Optagelsen af Voksne har spillet, *indtil jeg tiltraadte Embedet*, fremgaar af en lille Bog, som fra afdøde Prof. Wolff er gaaet over til hans Efterfølger i Præsteembedet og saa videre til mig, og som indeholder Navnene paa alle Proselyter, der er optagne i det københavnsk-jødiske Trossamfund fra Aaret 1850. Denne Fortegning viser nemlig, at der til Aaret 1903 er bleven optaget 44—48 Børn og 66 Voksne (hvoraf de 61 Kvinder). Repræsentanternes Opfattelse af Sagen er saaledes stik modsat de faktiske Forhold.

Hvad nu Optagelsen i Jødedommen af Børn af blandede Ægteskaber angaar, saa har rigtignok Repræsentanterne paa bemeldte Konferencen i Hamborg ikke med et eneste Ord omtalt Loven af 13. April 1851 § 9, men straks efter at jeg var bleven opmærksom derpaa ved den første Konfirmation, som jeg skulde foretage, har jeg tydeligt udtalt mit Standpunkt: Hvordan man end vil stille sig overfor Lovens Betydning i borgerlig Henseende, kan der dog vist ikke være Tvivl om, at lige saa lidt som Folkekirken anerkender et af blandet Ægteskab født Barn som optaget i Folkekirken, selvom Forældrene efter Lovens § 9 har bestemt, at Barnet skal opdrages i dens Love, saalænge Barnet ikke har modtaget Daaben i Overensstemmelse med Kirkens Forskrifter, lige

saa lidt kan Jødedommen *kirkeligt og religiøst* anerkende som Jøde et af en ikke-jødisk Moder født Barn, saalænge den til visse Betingelser knyttede Optagelse i Jødedommen ikke har fundet Sted.

Men det vil vist have sin særlige Betydning for det rigtige Syn paa Sagen, naar jeg giver en ordret Oversættelse af den dansk-kongelige ansatte Præst i Altona J. Etlingers Kendelse i Sagen, som findes i det jødiske Tidsskrift: „Den trofaste Zionsvogter“ for Aaret 1848. Som bekendt virkede Jacob Etlinger som dansk Præst i Altona fra Aaret 1836; han døde der i Aaret 1872, og det er en Kendsgerning, at denne Mands Kendelser i jødisk-rituelle Spørgsmaal er lige saa berømte i gejstlig-jødisk-videnskabelige Kredse, som han selv nød den største Anseelse i hele Jødedommen.

Det hedder nu i bemeldte Tidsskrift:

„Kendelse af Hr. Overrabbiner Etlinger i Altona angaaende „den religionslovlige Virkning af blandede Ægteskaber:

„Paa en til mig rettet Forespørgsel, hvorledes efter den „israelitiske Religions Grundsætninger blandede Ægteskaber „og deraf fødte Børn skal betragtes, afgiver jeg herved følgende Kendelse:

- 1) „Israeliternes Religionslov anerkender kun saadanne „Ægteskaber for tilladte og gyldige, som indgaas af en „Jøde med en Jødinde, samt saadanne, som indgaas af „en ikke-Jøde med en ikke-Jødinde. Derimod erklærer „den Ægteskabet mellem en Jøde og en ikke-Jødinde „og Ægteskabet mellem en ikke-Jøde og en Jødinde for „ulovlig, ugyldig, retsløs og virkningsløs (selvfølgelig kun „i jødisk-religiøs Henseende).
- 2) „Efter den jødiske Religionslov retter det sig med Hensyn til medfødt Religion i blandede Ægteskaber udelukkende kun efter Moderen, saaledes at Børn fødte „af en Jødinde er fødte Jøder, selv om Faderen ikke

„er Jøde, og ingen endog inden deres Fødsel truffen
„Overenskomst lovlig kan unddrage dem (tysk: ent-
„fremden) Jødedommen.

„Derimod gælder Børn fødte af en ikke-jødisk Moder,
„selv om Faderen er Jøde, som ikke fødte i Jødedommen,
„og træder heller ikke Dreng ind i Trossamfundet,
„selv om Omskærelsen er foretaget paa dem, naar ikke
„ogsaa det til en ikke-Jødes Optagelse i Jødedommen
„endnu videre fornødne er kommet til Anvendelse.

Jeg er forvisset om, at Danmarks Regering aldrig har tænkt paa at paalægge Jødedommen Religionstvang, idet der jo er givet Religionsfrihed for Jøderne i Danmark. Og vilde det ikke være Religionstvang, naar den Bestemmelse, at Forældrene har Lov til at bestemme, at deres Børn skal opdrages i den jødiske Religion, var ensbetydende med, at de uden videre skal erklæres for Jøder i *Religionens Forstand*, og paatvinges ikke blot det københavnsk-jødiske Trossamfund men hele Jødedommen.

Har overhovedet nogensinde en Præst ved Samfundet anerkendt et af ikke-jødisk Moder født Barn som Jøde, blot fordi Forældrene i Forvejen har truffet Bestemmelse i Henhold til Lov af 15. April 1851 § 9?

Og hvordan kan Repræsentanterne for det mosaiske Trossamfund nu mene, at de har en Forpligtelse ligeoverfor de paagældende Forældre til at sørge for, at deres Børn bliver konfirmerede?

Har da Repræsentanterne for det mosaiske Trossamfund at sørge for, at ikke-Jøder bliver konfirmerede? Har de overhovedet at sørge for, at ikke-Jøder bliver optaget i Jødedommen, eller er det ikke Forældrenes Forpligtelse at gøre det muligt for Barnet, at det kan blive optaget i Jødedommen.

Nu er det indenfor Jødedommen en til alle Tider og under alle Omstændigheder ubestridt og absolut ubestridelig Betingelse for selve Optagelsesakten i Jødedommen, at der

iagttages visse rituelle Forskrifter — Indsættelse af en jødisk-religiøs Domstol, det rituelle Bad m. m.

Men det er dog mig, som efter den paa mit udtrykkelige Forlangende optagne Paragraf 3 i min Kontrakt skal have at afgøre alle rituelle Spørgsmaal. Og i den mig tildelte kongelige Anerkendelse hedder det dog, at jeg skal føre Tilsyn med alle de udenfor København ansatte Præster. Til hvilke Konsekvenser vilde det ikke føre, hvis jeg ikke i København kunde modsætte mig, at der skete noget paa Menighedens Vegne, som jeg i event. andre jødiske Menigheder udenfor København maatte anse for min Embedspligt at forhindre?

Og nu stilles her i København den anden Præsts Fordring med Hensyn til Optagelse i Jødedommen overfor min Fordring!

Men efter Repræsentanternes egne Udtalelser forlanger den anden Præst endnu mere end lagttagelsen af de rent ydre-rituelle Skikke ved Optagelsesakten. Han vil ogsaa i Forvejen forvisse sig om, at Børnene har tilstrækkelige religiøse Kundskaber.

Nu er det indlysende for enhver, der kun overfladisk kender Mosebøgerne, at der Gang efter Gang læres, at vi Jøder skal iagttage Sabbathforskrifterne, at vi skal holde Spiselovene. Og hvorledes selv efter Dr. Schornstein Overholdelsen af Sabbathforskrifterne og Spiselovene hører til det fundamentale i det jødiske Liv, bevises af det, han skriver derom i sin „Ledetraad ved Undervisningen i den jødiske Religion“ (Side 20, 21, 24, 25), en Bog, hvis Autoritet jeg forøvrigt ikke kan anerkende.

Men er *Kundskaber* om disse religiøse Forskrifter alene tilstrækkelige som Betingelse for at kunne blive optaget i Jødedommen?

Afdøde Professor Wolff kan afgive Vidnesbyrd om at det ikke er saaledes.

Paa de sidste Sider i samme Bog, hvori Fortegnelsen over

de optagne forekommer, findes de Formaninger, han i sin Egenskab af Formand for den jødisk-religiøse Domstol rettede til Proselyten lige før Optagelsen, og der læses bl. a.:

„End engang advarer jeg dig derfor: Træd tilbage.
„Naar det ikke sker med fuldkommen Overbevisning,
„med hele din Sjæl og dit Hjerte. Saalænge du nemlig
„ikke bekender dig til den, *paahviler dig ikke dens*
„*Forskrifter*, men er du indlemmet i den, er ingen
„Salighed at vente, dersom du engang, efter at have
„annammet den, atter forlader den; thi du bryder da
„den Pagt, du har sluttet for evigt.“

I den jødiske Religions Navn maa jeg imidlertid paa det bestemteste bestride Repræsentanternes Paastand om, at jeg havde stillet „uantagelige Betingelser“ for Optagelsen af deres Børn i Jødedommen.

Det er rigtigt, at Jødedommens Forskrifter strengt taget ikke tillader, at et som Proselyt optaget Barn forbliver hos den ikke-jødiske Moder, som dog ikke *kan* opdrage det i Jødedommen. Men efter at have afgivet min Kendelse i Aaret 1905, saaledes som det fremgaar af en officiel Skrivelse fra mig til Hr. A. Warburg d. 23. Marts 1905 (Hr. Warburg var den Gang Repræsentant for det mosaiske Trossamfund), har jeg slet ikke stillet Forlangende om, at Barnet skulde forlade Hjemmet, men jeg har netop, for ikke at paalægge nogen-
somhelst Tvang i den Retning, kun stillet Forlangende om, at der *enten i Hjemmet eller udenfor Hjemmet* skulde være *Mulighed* for, at Barnet i hvert Tilfælde kunde holde sig de fundamentale, særligt-jødiske Forskrifter efterrettelig, nemlig ved at overholde Sabbathdagen og Spiselovene.

Thi hvordan skulde jeg kunne bryde min første Embedspligt, som dog vist maa siges at være den, at jeg ikke gør mig selv skyldig i Gudsbespottelse og bringer andre til Gudsforhaa-

nelse, ved at lade Barnet paatage sig den jødiske Religions Forskrifter, uagtet baade jeg og Barnet vidste, at Forældrene ikke vilde gøre det *muligt* for Barnet at udføre dem.

Ved en saadan Adfærd tilintetgøres fuldstændigt al Ærefrygt for Religionen, som dog først og fremmest maa bunde i Sandhed.

Man har i disse Dage fra flere Sider sagt mig, at Repræsentanterne paastaar at jeg skulde have forlangt at Proselyten skulde aflægge „*edelig Erklæring*“ om Overholdelse af de jødisk-rituelle Forskrifter. Dette bestrider jeg paa det bestemteste. Det kræves ikke af vor Religion, og derfor har jeg ikke stillet denne Fordring.

Hvorledes d'Hrr. specielt kan paastaa, at jeg — saaledes som det ogsaa blev sagt mig, at det er Tilfældet — skulde have forlangt at Børnene, forinden jeg konfirmerede dem, aflagde en saadan edelig Erklæring, er mig en Gaade, idet de Herrer maa vide, at netop det stik modsatte er Tilfældet. Fra Begyndelsen af har jeg stedse inden Foretagelsen af Konfirmationen gjort Konfirmanderne opmærksomme paa, at de, som ikke holder sig til vore Religionsforskrifter, ikke var berettigede til at aflægge *Løftet* om at holde sig alt det efterretteligt, hvad de havde lært, at vor Religion paalægger dem, idet jeg straks fremhævede, at det første de havde at iagttage, var Sandhed. Jeg har alligevel givet enhver af Konfirmanderne en Konfirmationsattest, idet det deri kun siges — saaledes som det ogsaa var, før jeg tiltraadte Embedet — at Barnet har aflagt Trosbekendelse, og jeg formente at handle i Overensstemmelse med Guds og Statens Lov ved i saadanne Tilfælde at lade mig nøjes med Børnenes Kundskaber om Religionen og deres Bekendelse om, at de tror paa Gud som Verdens Skaber og Styrer, samt at han har aabenbaret sig for os gennem Moses og Profeterne.

For nogle faa Uger siden var baade Hr. Højesterets-sagfører C. Henriques og Hr. R. Henriques som Repræsen-

tanter til Stede ved en særlig Konfirmation, og udtalte jeg overfor dem selv, at Løftet kunde jeg ikke forlange af den unge Dame, som to Dage senere skulde vies af mig, fordi jeg vidste, at hun ikke vilde komme til at holde det.

Repræsentanterne har givet det Udseende af at de af Hensyn til Forældrene har været endog ligefrem „nødsaget“ til at give den anden Præst Ret til at optage Personer i Jødedommen. Hvor ganske urimelig og umotiveret en saadan Paastand er, viser imidlertid følgende:

I Oktober 1903, da Konfirmanderne skulde indmeldes hos mig, kom en Fader for at indmelde sin af Christen Hustru fødte Søn. Efter at jeg havde bemærket, at Barnet saa først maatte optages i Jødedommen, og at jeg dertil maatte kræve betryggende Vished for, at det blev gjort muligt for Barnet at overholde Sabbathdagen og Spiselovene, og at dette dog vilde volde Faderen store Vanskeligheder, tilføjede jeg, at det egentlig slet ikke var nødvendigt, at det nu blev konfirmeret, da han kunde vente, indtil han var bleven voksen og mere selvstændig i borgerlig Forstand (idet jeg kunde støtte mig til en ministeriel Kendelse til mig af 26. November 1906, som gik ud paa, at kun Vielsen ikke kan foretages i det mosaiske Trossamfund uden forudgaaende Konfirmation). Men denne Herre forlangte, at jeg uden videre skulde konfirmere Barnet. Det vægrede jeg mig ved, og som Følge deraf blev Spørgsmaalet om Betingelserne for Optagelse i Jødedommen af Børn af blandede Ægteskaber igen bragt til Forhandling paa et Repræsentantskabsmøde med mig i November Maaned 1908.

Repræsentanterne fremhævede, at mine Betingelser var for haarde for de Forældre, der havde troet, at deres Børn var blevne Jøder blot derved, at de efter Lov af 13. April 1851 § 9 havde bestemt, at de skulle opdrages i den jødiske Tro.

Det var navnlig Hr. Ivar Goldschmidt, som sagde, at man kunde gaa med til for Fremtiden at gøre Menighedens Medlem-

mer opmærksomme paa denne Fejltagelse, men at jeg dog maatte finde en Udvej med de i de sidste 16—17 Aar fødte Børn af blandede Ægteskaber, saa at de alle kunde komme til at blive konfirmerede.

Jeg svarede straks, at det var et jødisk-rituelt Spørgsmaal, som jeg vilde tænke over; dog tilføjede jeg med det samme, at jeg ikke ansaa mig kompetent til alene at afgøre et Spørgsmaal af saa stor Betydning, og at jeg derfor vilde forelægge Spørgsmaalet for to, tre anerkendte Autoriteter paa vor Ritualcodex's Omraade, men at jeg — saaledes, som jeg endnu skriftligt gentog det — kun kunde haabe paa at faa disse Autoriteters Medhold, hvis jeg kunde sige til dem, at det var en given Sag, at man i *Fremtiden* vilde følge den af mig angivne Vej. Den gik i Hovedsagen ud paa, at jeg under Hensyn til de konkrete Forhold i hvert eneste Tilfælde skulde bestemme paa hvilke Betingelser Optagelsen i Jødedommen kunde finde Sted.

De Herrer Repræsentanter var enige med mig heri.

De tre anerkendte Autoriteter paa vor Ritualcodex's Omraade var Overrabbiner Dr. J. H. Dünner i Amsterdam, tillige Rektor af Rabbinerseminariet sammesteds, Rabbiner Hirsch Rabinowitz i Kowno og Dr. D. Hoffmann, Rektor af Rabbinerseminariet i Berlin. Dr. Hoffmanns mundtlige Kendelse gik i samme Retning som Rabbiner Rabinowitz's skriftlige Afhandling, idet efter indgaaende Drøftelse og Betragtninger tilsidst den Omstændighed, at der ved de Bestemmelser, som skulde gælde for Fremtiden, efterhaanden kunde forventes en Tilbagegang af de blandede Ægteskaber og de lovstridige Optagelser, gjorde Udslaget og fik dem til at gaa ind paa den foreslaaede Afgørelse af de foreliggende Tilfælde.

Dr. Dünners Mening derimod gik ud paa at heller ikke denne Omstændighed kunde berettige til at paatage sig Ansvar for at de 50 Proselyter vedblev at overtræde de fundamentale Forskrifter.

I Stedet for Dr. Dünner sluttede saa senere den for nylig afdøde Overrabbiner i Hamborg Hirsch sig til de to førstnævnte Rabbinere og jeg kunde derfor d. 3. Februar 1909 meddele det ønskede Resultat til Repræsentanterne.

Jeg har aldrig mere hørt noget i dette Anliggende fra Repræsentanternes Side, lige saa lidt som der siden denne Tid har været nogen Indmeldelse til Konfirmation hos mig, men som det nu sikkert vil kunne bedømmes, savner Repræsentanternes Paastand om, at de var nødsagede til at give den anden Præst Ret til Optagelse i Jødedommen, fordi jeg i saa Henseende har stillet uantagelige Betingelser overfor de Børn, som var i Konfirmationsalderen, enhver Grund. *Thi jeg var gaaet ind paa — saaledes som Repræsentanterne havde ønsket det — at nøjes med at foretage Optagelsen af alle i de sidste 17 Aar fødte Børn af blandede Ægteskaber uden at stille nogen som helst Betingelse udover Iagttagelse af de ydre-rituelle Forskrifter ved selve Optagelsesakten. Et Sammenstød paa dette Punkt var saaledes i hvert Tilfælde udelukket de første 14 Aar.*

Det som har foranlediget den nuværende Strid, er da heller ikke Optagelsen i Jødedommen af Børn af blandede Ægteskaber men af Voksne.

Af en Skrivelse fra mig af 17. December 1908 til Repræsentanterne kan det ses, at Dr. Schornstein, medens jeg var rejst, havde optaget en ikke-jødisk Kvinde, hvis Optagelse allerede var afvist af mig, og som han nu vilde vie. Jeg erklærede, at jeg af rituelle Grunde ikke kunde anerkende denne Optagelse som gyldig og jeg anmodede derfor de Hrr. om at gøre den anden Præst opmærksom paa at han ikke skulde foretage Vielsen. Dog tilføjede jeg, at saafremt han paa eget Ansvar alligevel skulde foretage Vielsen, Tilførslen i Ministerialprotokol og Udstedelse af Vielsesattest i hvert

Tilfælde maatte blive udsat indtil Kultusministeriet havde afgjort, om sligt var nødvendigt.

Repræsentanternes Holdning i Sagen fremgaar tydeligst af deres Skrivelse til mig d. 18. December. De meddelte mig nemlig, at de havde gjort den anden Præst opmærksom paa det forkerte i hans Adfærd og at de havde henstillet til ham ikke at foretage den planlagte Vielse førend vedkommende Dame var bleven optagen i Jødedommen af den svenske Rabbiner, som havde oplært hende i Jødedommen. —

Men tillige meddelte de mig, at saafremt den anden Præst alligevel skulde foretage Vielsen, at den vilde blive indført i Ministerialprotokol og at der vilde blive udstedt Vielsesattest paa sædvanlig Maade.

De Hrr. Repræsentanter turde saaledes i Virkeligheden ikke selv tage Konsekvenserne af deres eget Standpunkt.

Naar jeg ikke saa mig i Stand til at anerkende Gyldigheden af den planlagte Vielse, havde det sin Grund i, at det paagældende Ægteskab efter vor Religionslov kun kunde anerkendes for tilladt og gyldigt, hvis Kvinden forinden behørigt var optaget i Jødedommen (jfr. J. Etlingers ovenfor citerede Kendelse). Men den af den anden Præst foretagne Optagelse var det ikke muligt for mig at anerkende af følgende Grund.

Efter tydelige Forskrifter i vor Ritualcodex har den jødisk-religiøse Domstols Handlinger ingen jødisk-rituel-retsgyldig Kraft, hvis et af dens Medlemmer ved offentlig Handling eller offentlig Forkyndelse af sine jødisk-religiøse Anskuelser dokumenterer sin ikke fuldtud traditionel-jødiske Livsopfattelse, og da nu den anden Præst i den Tid, han havde været her i Embedet, ved offentlig Ord og offentlig Gerning havde vist, at han ikke stod paa det fuldtud traditionel-jødiske Standpunkt, kunde jeg ikke andet end erklære, at endog den rent formelle Optagelse af bemeldte Dame i Jødedommen var ugyldig i kirkelig Henseende.

Skønt det efter den mig ifølge min Kontrakts § 3*) til-
lagte Stilling selvfølgelig alene tilkommer mig at bedømme,
hvem der er kvalificeret til at have Sæde i en jødisk-religiøs
Domstol, for at dens Beslutninger kan have jødisk-rituel Gyl-
dighed, henvendte jeg mig alligevel til de fire ovenfor nævnte
Autoriteter med Forespørgsel, om jeg ikke, for at undgaa
Strid, maatte tillade, at den anden Præst var Medlem af en
iøvrigt kvalificeret jødisk-religiøs Domstol. Men de svarede
alle uafhængig af hinanden absolut benægtende.

Imidlertid fandt bemeldte Vielse Sted uden at den anden
Præst gik ind paa Repræsentanternes Henstilling om først at
lade den paagældende Dame blive optaget i Jødedommen
andetsteds.

Efter mange Forhandlinger i Anledning af den nu opstaaede
Forvikling med Hensyn til Dr. Schornsteins Kvalifikation til
at have Sæde i en jødisk-religiøs Domstol og deraf følgende
Konsekvenser, fik jeg den 30. September 1909 følgende Skri-
velse fra Repræsentanterne:

„Vi tillade os herved at meddele Dem, at vi D. D. have
tilskrevet Herr Dr. Schornstein saaledes:

„Naar der til Konfirmation anmeldes Børn af blan-
dede Ægteskaber, hvor Moderen ikke er Jødinde, men
hvor Forældrene ved Ægteskabets Indgaaelse have er-
klæret, at Børnene skulle opdrages i den jødiske Tro,
og hvor disse Børn som Følge deraf ere indførte i
Samfundets Ministerialprotokoller, da anse vi Dem saa-
vel for berettiget som forpligtet til at konfirmere saa-
danne Børn, naar disse iøvrigt opfyldte de Betingelser,
som af Dem maatte blive stillede i religiøs Henseende.

Medundertegnede Abrahamsen, der efter saavel Dr.
Lewensteins som Dr. Schornsteins Erklæringer maa

*) „Desuden skulle saavel rituelle Spørgsmaal som alle Gudstjenesten
vedrørende Anliggender stedse være underkastet Første-Præstens Afgørelse“.

anse Overgang til Jødedommen som nødvendig for at
Konfirmation af Børn af ikke-jødiske Mødre, selv naar
disse maatte være indskrevne i Ministerialprotokollerne,
kan finde Sted, bestrider Dr. Schornsteins Ret til at
foretage denne Handling som stridende mod den Dr.
Lewenstein ifølge dennes Kontrakts § 3 tilkommende
Ret.“

*E. Glückstadt. Ruben Henriques. Poul Levin.
Axel Abrahamsen. Carl Melchior. C. B. Henriques.
Ivar B. Goldschmidt.“*

Denne Skrivelse foranledigede mig til at henvende mig
d. 29. September til Kultusministeriet for om mulig ad admini-
strativ Vej at kunne bringe Kompetencespørgsmaalet til en
fredelig Løsning. Thi det var herefter ikke længere blot Be-
tingelserne for selve Optagelsen af Børn af blandede Ægte-
skaber, som det nu drejede sig om, men udelukkende den
anden Præsts Kvalifikation og Kompetence til overhovedet
at foretage nogen Optagelse i Jødedommen og at have Sæde
i den dertil fornødne Domstol.

Men allerede den 31. September var den anden Præst
gaaet videre, og havde Repræsentanterne givet efter for hans
ganske uberettigede Fordring, saaledes som fremgaar af Re-
præsentanternes Skrivelse til mig af 18. Oktober 1909 saa-
lydende:

„Vi meddele Dem herved, at vi under 11. ds. have til-
skrevet Herr Dr. Schornstein som følger:

I Deres Velærværdigheds ærede Skrivelse af 11. f. M.
har De som Betingelse for at kunne modtage til Konfir-
mation Børn af ikke-jødiske Mødre, med Hensyn til
hvilke Børn det i Henhold til Lov af 13. April 1851 ved
Ægteskabets Indgaaelse er bestemt, at de skulle opdrages

i den jødiske Tro, og som ere indførte i Samfundets Ministerialbøger, stillet den Fordring, at der uden Forbehold og Indskrænkninger skal gives Dem Ret til at foretage Overgang til Jødedommen, idet De gør gældende, at en saadan Ret for Dem ikke er i Strid med Bestemmelserne i Dr. Lewensteins Kontrakt. Vi skulle i den Anledning bemærke, at vi ere gaaede ind paa at meddele Dem Ret til uden Forbehold at foretage Overgang til Jødedommen, saaledes at den i Deres Kontrakts Post 2 gjorde Indskrænkning med Hensyn til denne Overgang dermed er bortfaldet.

*E. Glückstadt. Ruben Henriques. Poul Levin.
Axel Abrahamson. Carl Melchior. C. B. Henriques.*

Nu skulde altsaa den anden Præst være berettiget til uden nogensomhelst Indskrænkning at foretage Optagelsen af Proselyter i Jødedommen — og det baade Voksne og Børn — og den i hans Kontrakt indeholdte Bestemmelse i modsat Retning blev udtrykkelig ophævet.

Da det nu for nogle Uger siden blev meddelt mig, at den anden Præst 8 Dage senere vilde begynde sine Optagelser i Jødedommen med en ung Mands ikke-jødiske Hustru, som for nogle Maaneder siden havde indgaaet borgerligt Ægteskab, ansaa jeg det for min Pligt at gøre baade mine Menighedsmedlemmer og de i blandede Ægteskaber interesserede ikke-Jøder opmærksomme paa, at for Tiden Optagelser i Jødedommen uden min Medvirkning ikke havde jødisk-rituel retsgyldig Kraft. Thi bortset fra alle andre Grunde, er det en af vore jødiske Religionsforskrifter, at vi maa gøre alt muligt for, at vore Medmennesker ikke føres vild. Og selv om Repræsentanterne kunde mene at have Lov til at give den anden Præst Ret til at optage Personer i Jødedommen, kan de ikke fratage mig min Ret og Pligt til at afgøre Spørgsmaal om Gyldigheden af foretagne jødisk-rituelle Handlinger.

Paa min Anmodning gik imidlertid Hr. Højesteretssagfører O. Liebe Torsdag Aften d. 13. Januar op til Hr. Gehejmetatsraad J. Glückstadt for at meddele ham, hvad jeg maatte anse for min Pligt, men at jeg helst vilde undgaa at gøre det for mig saa pinlige Skridt, og at jeg derfor anmodede Repræsentanterne om, at de i deres Møde samme Aften vilde paalægge Dr. Schornstein at udsætte sine Optagelser i Jødedommen, indtil Kultusministeriet have givet Svar paa min Forespørgsel, hvilket Svar vist snart kunde imødeses.

Da Repræsentanterne nægtede at gøre dette, mente jeg ikke at turde bryde min Pligt paa Grund af de Hrr. Repræsentanters Erklæring om, at de vilde suspendere mig fra mit Embede, saafremt jeg indrykkede Avertissementet.

Naar nu Repræsentanterne i deres „strængt fortrolige“ Meddelelse paastaar at jeg *flere* Gange har henvendt mig til dem for at forhandle om at fratræde min Stilling, saa er det absolut urigtigt.

Een Gang har jeg gjort det, og det var i Fjor. — Og det gjorde jeg, saaledes som jeg udtrykkeligt sagde det til de Hrr., fordi jeg vilde undvige den bitre Strid, som jeg saa vilde opstaa, saafremt de Hrr. vedblev at ignorere den Myndighed paa religiøst Omraade, som udelukkende tilkommer mig. Men jeg fremhævede allerede den Gang, at jeg helst vilde blive i Embedet, og det gentoges ogsaa nogle Maaneder senere. Iøvrigt var det Repræsentanterne, der afbrød Forhandlingerne ved at erklære, at de end ikke længere følte sig bundne ved det Tilbud, de oprindelig havde gjort mig, — et Tilbud, som iøvrigt slet ikke var i Overensstemmelse med de Forudsætninger, hvorfra man var gaaet ud, da Forhandlingerne indlededes —, et Tilbud som det ikke var mig muligt at gaa ind paa, om jeg ikke vilde risikere at udsætte min Familie for Nød.

Jeg har aldrig gerne villet fratræde Embedet. Endnu mindre vil jeg det nu, hvor det i de sidste Uger har vist sig, at der er mange flere i Menigheden, end jeg har troet — ikke mindst blandt dem, som ikke deler mine religiøse Anskuelser — som har den rigtige Forstaaelse af det Hverv, jeg har at røgte her i Menigheden.

Jeg har overfor Private aldrig forsøgt at gøre min Indflydelse i religiøs Henseende gældende udover det belærende Ord fra det dertil helligede Sted i vor Synagoge. Men jeg véd, at jeg har een dyrebar Pligt overfor den københavnsk-jødiske Menighed, og den er, at gøre alt mit til, at vor jødiske Menighed tilsidst ikke opløser sig i Folkekirken. Hvem kan mene, at jeg er kaldet til at laane min Haand dertil? Hvem kan tro, at den jødiske Menigheds Repræsentanter skal fremme en saadan Opløsning?

Lad nu enhver dømme, om jeg ikke stedse har gjort min Pligt, stedse forsøgt en fredelig Løsning af opstaaede Konflikter, stedse søgt at imødekomme Repræsentanternes Ønsker, for saa vidt vor — ogsaa Repræsentanternes — Religion tillader det.
